Bygdedans fra Akershus

Hei, jeg heter Vegar Vårdal og er over snittet interessert i folkemusikk og folkedans. På SAFFA sitt årlige kurs på Sørmarka i januar 2014 fikk jeg en forespørsel fra Nils Seland om jeg kunne spille inn hele heftet: *Tradisjonsmusikk fra Akershus og omegn – 20 springdanser og 10 hallinger.* Dette for at det skulle være lettere for de som ikke kunne noter å lære seg slåttene. I tillegg var det et poeng at jeg kunne gi de som ønsket det en forståelse av den spesielle rytmen springdansene i dette området kanskje har, og at jeg kunne gi notene en liten berøring av den folkemusikalske klang og stil som jeg tror de har. Selv har jeg utdannelse i folkemusikk fra Norges Musikkhøgskole, og livnærer meg i dag som folkemusiker og folkedanser.

Foto: Olav Haugaløkken - tatt på Valbjør Gard i Vågå

Nå må det presiseres at dette er min tolkning av notebildet, og jeg har også bare tolket det notebildet som er i dette heftet. Jeg har ikke hatt tid eller mulighet til å gå inn og sjekke alle kildene, bortsett fra de som jeg nevner spesielt. Jeg tolker det ut i fra min oppfatning av debatten rundt rytmikk, stil og folkemusikalske elementer i dette tradisjonsområdet. Det vil også alltid bli slik at utøveren farger, samme hvor mye man ikke ønsker det, slåtten med sin identitet.

Håper likevel mine tolkninger og min energi kan få dere opp av stolen, ut på dansegulvet eller hente frem instrumentet og prøve dere på denne veldig kule tradisjonsmusikken.

Vegar Vårdal

Mvh Vegar Vårdal
www.kultivator.no

1. "Heile Høland"

Aller først ute er springdansen Heile Høland, som er hentet fra Anders Heyerdahl sin samling "Norske danse og slaatter for violin, optegnet efter gamle Spillemænd fra 1856 – 1861". Her har jeg tolket den på fire forskjellige måter, og jeg spiller alle variantene etter hverandre. Aller først er det en enkel versjon med kort treer, og det er vel med en slik rytmikk vi tror at dansen har vært danset. Så kommer det en rytmisk variant som enklest kan sammenlignes med masurka, og det er denne varianten som har vært mest vanlig i moderne tid. Så kommer det en variant hvor treeren er enda kortere enn den første varianten, dette fordi mange tradisjonsopptak har en slik definisjon av denne treeren. Så helt til slutt kommer noe som ikke er tradisjon i det hele tatt, men det er bare for å sette de andre rytmikkvariantene i en større sammenheng, nemlig en litt rask telespringarrytme. Her er også treeren kort, men vi merker at rytmikk og betoning er helt annerledes enn på de andre variantene.

2. "Homla", Springdans – kort 3

Homla er også hentet fra Anders Heyerdahl sin samling "Norske danse og slaatter for violin, optegnet efter gamle Spillemænd fra 1856 – 1861". Den er virkelig ikke lett å spille, så jeg beklager at det er noe ureint til tider. Jeg spiller den med kort treer i dette første opptaket.

2. "Homla", Springdans – jevnt

En ny versjon av "Homla", som altså er hentet fra Anders Heyerdahl sin samling "Norske danse og slaatter for violin, optegnet efter gamle Spillemænd fra 1856 – 1861". Ja, dette er en vanskelig låt å spelle, med posisjon og dobbeltgrep fra en annen verden. Rart å tenke seg til at bygdespellemenn hadde disse grepene, men men – jeg skal ikke gå inn og gjøre om på notebildet. Her spiller jeg slåtten helt jevnt, med en helling mot masurka

3. Tværpipe, springdans fra Urskog

Også denne låten, Tværpipa, en springdans fra Urskog er hentet fra Anders Heyerdahl sin samling "Norske danse og slaatter for violin, optegnet efter gamle Spillemænd fra 1856 – 1861". En liten springdans som jeg først spiller jevnt, og deretter legger den over til kort treer. Jeg spiller ikke så fort på dette opptaket, og har sammenlignet takten min med det vi gjorde på SAFFA-kurset i januar 2014.

4b. Maliserknut, springdans – kort 3

Denne springdansen som heter Maliserknut spiller jeg på trollstilt fele, altså har jeg stemt opp G-strengen til A, D-strengen til E og stemt ned E-strengen til C#. Jeg spiller den med kort treer, og slåtten er hentet fra Anders Heyerdahl sin samling "Norske danse og slaatter for violin, optegnet efter gamle Spillemænd fra 1856 – 1861". Jeg har spilt den i en lengde slik at det er mulig å bruke den til dans.

4b. Maliserknut, springdans – mot 5/8

Enda en versjon av springdansen Maliserknut, og nå spiller jeg den med en veldig kort treer, så nesten hele låten tenderer mot 5/8-dels takt. Altså to åttendeler på første taktslag, to på neste, og så bare en åttendel på siste taktslag.

4b. Maliserknut, springdans – jevnt

Så siste versjon av springdansen Maliserknut, og nå spiller jeg den helt jevnt, men likevel litt raskt slik at det ikke blir for likt masurka.

5. Brudedansen

Dette er en liten artig sak, en Brudedans, hvor man kombinerer en liten marsj med en springdans. Flere forskere mener at det er slik dansen har vært danset i gammel tid, først en fordans i to-takt så selve springdansen i tre-takt. Jeg spiller den med kort treer, og slåtten er hentet fra Anders Heyerdahl sin samling "Norske danse og slaatter for violin, optegnet efter gamle Spillemænd fra 1856 – 1861".

6. Springdans fra Høland

Enda en springdans hentet fra fra Anders Heyerdahl sin samling "Norske danse og slaatter for violin, optegnet efter gamle Spillemænd fra 1856 – 1861". Denne heter Springdans fra Høland, og jeg spiller den med kort treer.

7. Springdans etter Wergelandsgutten &
8. Springdans fra Hadeland

Her kommer to låter i ett, men de er så likeså jeg synes de passer godt sammen. Først starter jeg med en springdans fra Hadeland som er spelt av Furuleiken Spellmannslag og Toradergruppa der. Her spiller jeg temmelig jevnt, og kanskje litt for raskt, kan innrømme det, men vil likevel prøve å presse tempo litt. Så går jeg direkte over i en springdans etter Wergelandsguten som er hentet fra Bergersens notesamling. Jeg spiller den like jevnt, og like raskt. Jeg har også noen ganger lekt litt med melodien, som går utover det som står i heftet.

9. Springdans etter Daniel Sveen, Løten

Denne springdansen etter Daniel Sveen har jeg ikke spilt direkte det som står i noteheftet, men heller gått til originalkilden i Feleverket bind IV. Men det er ikke store forskjell, bortsett fra at det er mer kløne te notert ned i feleverket og vekene går litt over i hverandre. Jeg spiller med kort treer, og litt mer nedpå tempomessig enn en del andre av innspillingene.

10. Springdans etter Hans Bakstad

En ny springdans, denne etter Hans Bakstad, er hentet fra Borgersens notesamling. Jeg spiller den med kort treer, og i en kort versjon, som noen mener var vanlig før.

11. På Skansen, springdans etter Oskar Helle

Springdansen *På Skansen* er hentet fra heftet "Folkemusikk fra Akershus (1) – Lokal dansemusikk fra kommunene Nes, Aurskog-Høland og Sørum i Akershus fylke". Slåtten er nedskrevet av Harald Nordhagen på begynnelsen av 1980t. Jeg spiller den her med kort treer, og i et normalt dansbart tempo.

12. Springdans etter Per Fossheim

Denne springdansen har Olav Sæta transkribert etter spelemannen Per Fossheim på begynnelsen av 1980t. Jeg har spiller den med en kort treer, men av og til gjør jeg treeren litt kortere slik at den ligger mer mot 5/8. Ofte så spelte spelemennene ikke en rytmikken helt slavisk, men gjorde den litt levende, og jeg prøver meg på det samme her.

12. Springdans etter Per Fossheim – jevn takt

Så kommer en variant hvor springdansen etter Per Fossheim er helt jevn, og slåtten er fremdeles transkribert av Olav Sæta.

13. Springdans, Nordskau

Denne springdansen ble spilt av Andreas Nordskau, og er hentet fra heftet "21 danseslåtter etter Anton, Anderas og Arne Nordskau fra Kroer i Follo". Jeg spiller denne først helt jevnt, og mer mot en masurkarytme. Så legger jeg slåtten om til kort treer.

14. Springdans I, etter Axel Depuis

Olav Sæta har transkribert en temmelig lang og god springdans etter spelemannen Axel Depuis (1895 – 1983) fra Ås. Jeg spiller den først som en litt rask masurka, så går jeg over til en variant med kort treer.

15. Springdans II, etter Axel Depuis

Olav Sæta har også transkribert denne springdansen etter Axel Depuis (1895 – 1983) fra Ås. Jeg har tolket den med en kort treer, og etter hvert mer og mer mot en superkort treer og vi har da en 5/8-takt. Så kommer en variant som er helt jevn, for å vise hvor ulikt denne slåtten kan virke.

16. Springdans I, etter Martin Soot, fra Aurskog

Denne springdansen lærte Martin Soot (1902 – 1989) av Gjønnerholt på Vestmarka allerede da han var 10 år. Transkripsjonen er gjort av Elise Tegnér, etter et opptak som Olav Sæta gjorde på begynnelsen av 1980t. Jeg spiller den først som masurka,

og dette helt i tråd med det opptaket som er gjort. Har prøvd å legge meg på samme betoning, rytmikk og tempo. Så drar jeg slåtten over i en kort treer på slutten.

17. Springdans II, etter Martin Soot, fra Aurskog

Også denn springdansen er etter Martin Soot, og transkripsjonen er gjort av Elise Tegnér etter et opptak gjort av Olav Sæta. Jeg har også hørt på opptaket, og spiller temmelig likt som det opptaket i rytmikk og stil. Soot spiller mye på en streng og har litt mindre tak i strengen. Jeg legger etter hvert over fra masurkatakten til kort treer.

18. "Paals-dans"

Denne artige polsdansen er hentet fra Hans Nielsen Balterud sin notebok fra 1758. Her er det et helt annet melodimaterialet som det er litt vanskeligere å leike seg så mye med, men jeg har da gjort et lite forsøk. Først så spiller jeg det slik som det er vanlig å spille denne musikken i dag, se utgivelser som "For Borger og Bønder" med Ånon Egeland og Hans Olav Gorset hvor denne slåtten blir spilt som kutt nr. 18. Her har Egeland en tendens til å gjøre eneren litt kortere. Jeg har derimot lagt den over til kort treer etter hvert, og leker meg mer og mer med rytmen jo lenger man kommer utover i kuttet.

19. Polsslått, etter Mærli

Denne polsen har Tonje Lien Barkenes gjort en transkripsjon av i 2008, og storspelemannen var Christian Mærli fra Enebakk. Jeg har gjort denne til en kort treer med helling mot superkort tre. På slutten gir jeg bare et eksempel på hvordan man kan spille den helt jevnt. Den går også litt raskere enn mange av de andre innspillingene. Jeg har også tatt meg den friheten å putte inn et kryss for G i andre vek første takt.

20. Springar, etter Mærli

En springar etter Christian Mærli, transkribert av Tonje Lien Barkenes. Jeg har tolket den som en vanlig kort treer, og etter hvert som en 5/8-sak, som så ender opp med en litt rask masurka.

01. Mestertyven Arve Brakars halling

Dette er en halling etter Mestertyven Arve Brakar, eller Arve Svendsen Gangneseiet som hans egentlige navn var. Jeg spiller her den versjonen som er nedtegnet i heftet, i sin helhet. Litt klønete notert ned, for det er jo egentlig bare tre deler som man kan leke litt med lengden på.

02. Halling etter Arve Svendsen Brakar

En ny halling hentet fra Anders Heyerdahl sin samling "Norske danse og slaatter for violin, optegnet efter gamle Spillemænd fra 1856 – 1861". Også denne etter mestertyven Arve Brakar. Jeg har lekt litt med triolfølelse et par steder, men det er altså min tolkning.

03. Halling fra Urskog

Enda en halling hentet fra Anders Heyerdahl sin samling "Norske danse og slaatter for violin, optegnet efter gamle Spillemænd fra 1856 – 1861". Litt vanskelig låt, og er regnet som et mesterstykke i flere andre deler av landet. Her hvor jeg bor, i øverst i Gudbrandsdalen, finnes denne i flere varianter. Og får man til dobbeltgrepene er man regnet som en storspelemann. Jeg gjør mitt beste for å spelle det som står notert i dette opptaket, men grunnet vanskelighetsgraden er jeg dessverre litt stressa og tempoet går litt frem og tilbake. Ellers har jeg utvidet et par temaer, det er i god tradisjon for hva som gjøres med slike slåtter.

04. Fanshallingen fra Urskog

En Fanshalling fra Urskog, også hentet fra Anders Heyerdahl sin samling "Norske danse og slaatter for violin, optegnet efter gamle Spillemænd fra 1856 – 1861". Jeg tror hallingen trenger dette tempoet for å få litt dreis på låten, jeg synes i alle fall at dette passet.

05. Halling med Tværtak

Denne ble kalt halling med Tværtak, noe som trolig betyr synkopering, og er fra Anders Heyerdahl sin samling "Norske danse og slaatter for violin, optegnet efter gamle Spillemænd fra 1856 – 1861". Denne er også litt vanskelig, og jeg lurte litt på notasjonen av # og Bb i andre veket, noe som er grunnen til at jeg presentere en litt skjeiv versjon av andre veket andre gjennomkjøring.

06. Soot-Hallingen fra Aremark

Soot-Hallingen fra Aremark, også hentet fra Anders Heyerdahl sin samling "Norske danse og slaatter for violin, optegnet efter gamle Spillemænd fra 1856 – 1861". Jeg spiller den her på trollstilt fele, G-strengen er oppstemt til A, D-strengen er stemt til E, og E-strengen en stemt ned til C#. Dette er vel den vanskeligste låten i hele heftet, i alle fall om man skal ta med alle dobbeltgrepene. Jeg velger å spelle den en gang uten dobbeltgrep, for så å prøve meg andre gang. Jeg beklager at det blir litt surt, men det er ikke helt menneskelig grep for en folkemusikere. Skulle gjerne hørt denne i originaltapning med en bygdespillemann.

07. Halling I, fra Aurskog

Dette er en halling Ludvig Mathias Lindeman tegnet ned fra en spelemann eller to fra Aurskog. Jeg spiller den her som en vanlig halling, men så legger jeg den om til en springdans med kort treer. Dette fordi flere har hevdet at man brukte de samme melodiene som både fordans og etterdans, hør kommentaren min under Paals-dans. Springdansen er selvsagt helt og holdt min tolkning av melodien i tre-takt.

08. Halling II, fra Aurskog

09. Christian, etter Christian Mærli

Jeg har nå satt sammen to hallinger, som kanskje ikke ligner hverandre men som er fine å sette sammen. Dette gjør at de kanskje kan brukes til dans uten at man går så fort lei melodiene. Den første hallingen er tegnet ned fra Aurskog av Ludvig Mathias Lindeman og den andre er etter Christian Mærli fra Enebakk, transkribert av Elise Tegnér.

10. Halling , etter Hans Bakstad

Så til slutt kommer en halling etter bonden og felespilleren Hans Bakstad (1824 – 1902) fra Eidsvoll. Han lærte å spelle fra sin far Per Bakstad, og spelte i tillegg til fele både cello og klarinett. Det ble sagt at han hadde over 50 springdanser på repertoaret, og ble derfor en viktig kilde for Hans Borgersen. Denne hallingen er hentet fra hans notebok.

6b. Soot-Hallingen fra Aremark

Denne hallingen er en liten nøtt, så¨